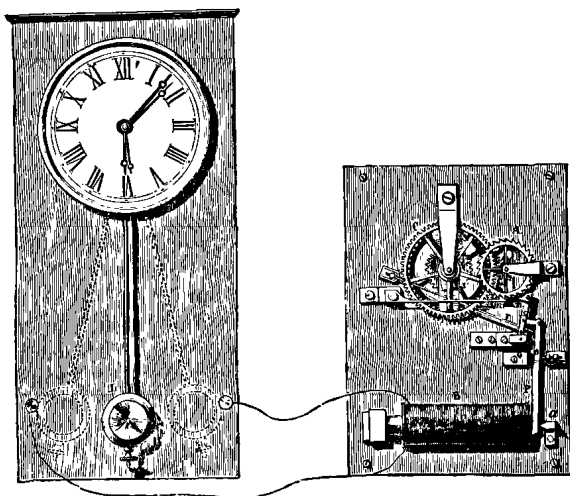

հնչմամբ նշան կու տան. արդ՝ ինչպէս հոն զանգակի գանչին մը՝ նմանապէս հոս ալ վայրկեանացուցին շարժումը յառաջ կու գայ: Մեր այս պատկերին երջցընէ մանրերկրորդական ճօճանակով ելեկտրական ժամացոյց մը եւ անոր կազմութիւնը, եւ թէ ինչպէս երկկողմանի մետաղեայ թելերուն ծայրերն զճօճանակը կը շօշափեն եւ ի վայրկեան ժամանակի շարժման մէջ կը դնեն: Մօտ ժամանակները գտնուած կազմածք մըն ալ կայ, որուն մէջ՝ ոչ թէ գլխաւոր ժամացոյցը՝ այլ միայն ճօճանակն է որ կը գործէ ըստ ամենայնի վերի ժամացուցին

մար շատ ալ հետեւողներ եղան իրեն, եւ ձեռնարուեստի (industrie) այս ճիւղն անընդհատ կատարելագործեցին ու ազնուացուցին:

Ինչպէս ամէն գիւտ ի սկզբան անդ կրնայ անկատար ըլլալ՝ նոյնպէս ալ գրպանի ժամացոյցն կարելի չէր որ ամէն՝ թերութիւններէ զերծ գտնուէր նախնայէս: Եւ ստուգիւ ալ՝ խկոյն յայտնի եղաւ անոր ընթացքին անճշդութիւնը:

(Շարունակել...)

պէս. եւ երբ անգամ մը մագնիսական ձգողութեամբ շարժի, ալ այնուհետեւ կը տեսնուի իւր ճօճման մէջ: Ելեկտրական ժամացոյցն ի գործածութեան է գլխաւորաբար ի բեղգիս եւ նաեւ ի գաղղիս՝ հրապարակներու վրայ եւ կայարաններու մէջ:

Այժմ գանք Եռոցի ժամացոյցին: Այս փոքրիկ կազմածոյս գիւտը գերմանացոյց է: Փ. Հենլայն (P. Henlein) ի Նիւռնպերկ 1500 ին՝ արդէն ծանօթ ժամացոյցն փոքրկացընել եւ կրկին փոքրիկ պատեաններու մէջ դետեղել ու գալարուն զսպանակով մը շարժել ձեռնարկեց: Հենլայնի ժամացոյցներն ձուռաձեւ էին, անոր համար ալ Կեռտգլեյնի հռչակը կը կոչուէին: Որովհետեւ արուեստագէտն Փ. Հենլայն իւր ժամացոյցները շատ թանկ կը ծախէր՝ անոր հա-

ՔԱՂԱՔԱՄԵՆ ՏԵՍՈՒՐԲԱՆԸ

Վիեննա, 31 Մայիս, 1894:

Մայիսիսիսաւջին օրը օրոք ծառայող սովորական տոն կատարելն այս տարի տէրութեանց շրջաֆայեցութեամբը խաղաղ անցաւ:

Ամսոյս մէջ ժրուիմն ու ըրըրըրում կար Եւրոպայի գրեթէ ամէն խորհրդանոցներուն մէջ, որոնց առջին դրուած էր այս տարւան տէրութեան հաշուեցոյցը (budget) քննելու եւ ընդունելու համար: Եւրոպայի է թէ կառավարութեան

հակառակորդներն այս առիթը կը գործածեն պաշտօնէից դէմ՝ կատաղաբար յարձակելու: Պաշտօնեայք ստիպուած են ուզուած միկնութիւնները տալու, խնդիրները լուծելու եւ հակառակորդաց յարձակումներն ի դերեւ հանելու: Վիճակին վրայ տեղեկութիւն տուած առնել շատ անգամ՝ քաղաքական եւ տնտեսական կարեւոր յայտնութիւններ կ'ընեն, եւ այս պատճառաւ խորհրդանոցներու այս քանակցութիւններն հասարակաց մտադրութիւնն իրենց կը զբաւեն: Նրկայն քննութիւններէ եւ վիճաքանութիւններէ ետքը կարգը քուէարկութեան կու գայ, եւ եթէ պատգամատրուց մեծամասնութիւնը պաշտօնէից տուած միկնութիւնները գոյացուցել գտնել եւ հաշուեցոյցն ընդունի՝ այն օրինաց կարգը կ'անցնի, իսկ եթէ մերժէ՝ պաշտօնեաներն իրենց հրաժարականը կու տան եւ կամ՝ խորհրդանոցը կը լուծեն ու պատգամատրուց նոր ընտրութիւն կ'ըլլայ: Աւստրիայի խորհրդանոցը կառավարութիւնէն իրեն առաջարկուած հաշուեցոյցը եօթը շաբաթուան մանր քննութիւններէն ետքն ամսոյս վերջերն ամբողջովին ընդունեցաւ: Իտալիայի խորհրդանոցը դեռ իւր հաշուեցոյցին վրայ կը գրադի, եւ կառավարութիւնը մինչեւ հիմակ հակառակորդաց ըլլուն յարձակումներէն յաղթական ելած է: Նոյնպէս Անգղիայի խորհրդանոցը դեռ հաշուեցոյցին քննութիւնը լմացուած չէ. ինկողոյ մը մէջ կառավարութիւնը 14 ժայնի միայն առաւելութիւն ունեցաւ, որով անոր կողմնակցութեան տկարացած ըլլալն յայտնուեցաւ, սակայն Ռոզպէրի պաշտօնէից զանրէցն՝ յայտարարեց որ երկու քուէի միայն առաւելութիւն ունենալու ալ ըլլայ՝ իւր գործը շարունակէ պիտի: Գաղղիոյ խորհրդանոցին մէջ Բագիմիր-Փէրիէի դաշինքն յաղթութիւնէ ի յաղթութիւն կ'ընթանար եւ կարծել կու տար թէ իւր դիրքն անկողորդ է, սակայն աննշան խնդրոյ մը մէջ, յորում՝ կառավարութիւնը կը պիղծէր թէ տէրութեան շոգեկառաց մարդիկներն իրեն տէրութեան պաշտօնեաներն նկատուելով՝ ժողովները կամ ընկերութիւններ (syndicates) չեն կրնար կազմել, խորհրդանոցին մեծամասնութիւնն ամսոյս 22ին իրեն հա-

կառակ ելաւ եւ Փէրիէ իսկոյն իւր պաշտօնակիցներովը հասարակապետութեան զանրիցուն գնաց եւ ամբողջ դաշինքին հրաժարականը տուաւ: Փէրիէ ակամայ ստանձնած պաշտօնէն ժանձրացած էր, որովհետեւ հակառակորդները շարունակեալ յարձակումներով զինք կը յոգեցնէին, եւ ասոր համար այս խնդրոյն մէջ ոչ փորձ քրաւ իւր տեսութիւնը պաշտպանելու եւ ոչ քուէարկութիւնն իրեն վստահութեան նշան ցոյց տուաւ զոր եթէ ընէր իւր կողմնակիցները զինք չէին թողոր, եւ քուէարկութիւնն ուրիշ ելք կ'ունենար: Մեծագոյն դժուարութիւնն հասարակապետութեան զանրիցուն վրայ ինկաւ, որ չի կրնար յանձնառու մի գտնել նոր դաշինք կազմել: Հետզհետէ իրեն կանչեց Տիւփիյի, Պուրժոն, Պրիստին եւայն, ամէնքը հրաժարեցան պայտիսի դժուարին գործառնութիւնէ: Վերջապէս Տիւփիյի խորհրդանոցին զանրէցն յանձնառու եղաւ եւ ամսոյս 29ին նոր դաշինք կազմեց, զոր հասարակապետութեան զանրէցն անմիջապէս հաստատեց:

Հունգարիոյ կառավարութեան առաջարկած եւ խորհրդանոցին ընդունած քաղաքական ամիւնութեան օրէնքը ամսոյս 10ին աւագանոյն (magistrats) ժողովքէն մերժուեցաւ եւ խորհրդանոցին դարձուեցաւ, որպէս զի նորէն քննութեան առնու: Խորհրդանոցն առանց ամենեւին փոփոխութիւն ընելու՝ նոյնը երկրորդ անգամ՝ աւագանոյն ժողովքին խաւրեց անոր հաստատութիւնը պահանջելով: Եւ որովհետեւ աւագանին մեծաւ մասամբ հակառակ է այս օրէնքին՝ այն ժողովքին մէջ ալ մեծամասնութիւն մը ստանալու համար կ'ուզէ քանի մը նոր անդամներ մուծանել. եթէ թագաւոր-կայսրն ասոր չհաւանի, Վէրքիէի դաշինքը հրաժարելու պիտի ստիպուի: Երկիրը եռացման մէջ է:

Սերվիա նորանշան դէպքերու տեսարան մ'եղած է վերջի առնները: Տեսնուեցաւ նոն Միլան թագաւորին իւր Ծաթալի ամուսնոյն հետ ունեցած գծողութիւնը ուստի եւ անոց պապիկ լուծումը սինդիկ վճռով: Տեսնուեցաւ նոն Միլան թագաւորին՝ զահէն հրաժարիլն ի շնորհս իւր անչափահաս Ալեքսանդր որդւոյն,

անոր երեք հոգի խնամակալ կարգելով: Խնամակալութեան ատեն խորհրդանոցը վճռեց որ Միլան եւ Խաթայի երեք Սերփիայի մէջ ոտք չդնեն, եւ մի եւ Նոյն ատեն ռամկավարական արմատականները կառավարութեան սանձն իրենց ձեռքն առնելով այնչափ զօրացան, որ Թագաւորին եւ իշխանութեան ստուերը մինաց, երկիրն ալ յեղափոխութեան մը մէջ կը գտնուէր: Մանուկ Թագաւորն այս տեսնելով անցած տարի Ապր. 19ին յանկարծ ինք զինք չափաւս հրատարակեց, թէպէտ եւ տակաւին տարի մը պէտք էր չափաւսու ըլլալու, խնամակալներն հեռացուց եւ իշխանութիւնը ձեռքն առաւ: Երբ ասով օգուտ մի չեղաւ իւր հայրն իրեն կանչեց իրեն խորհրդակից ըլլալու. եւ որովհետեւ պաշտօնեայք եւ խորհրդանոցն ասոր հակառակ ելան, արմատական պաշտօնեաներն արծակեց եւ խորհրդանոցը լուծեց, նոր դաշլիժ մը կազմեց, ծնողը տարագիր ընող վճիռը ջնջեց, զանոնք հաշտեցուց եւ նոր սինդո մը գումարելով անոնց ամուսնութեան լուծումն անգոր հրատարակել տուաւ: Արմատականներն սկսան ժողովուրդը նոր կառավարութեան դէմ զրգռել, իրենց լրագիրները նաեւ Միլանի դէմ՝ չարաչար գրել. եւ երբ ասոնք դատաստանի կանչուեցան վճռաբեկ ատենանը, որուն մէջ արմատականք կը տիրէին, զանոնք անպարտ հրատարակեց եւ Թագաւորին վճիռը ոչինչ: Միանգամայն դաւաճանութիւն մը յայտնուեցաւ Թագաւորական գերդաստանին դէմ, որուն համարշատ մարդիկ քանտարկուեցան: Արմատականաց զօրութիւնն էր՝ 1888ին ռամկավարական սահմանադրութիւնը, որով արմատականք ցմահ տիրած էին ըզլոր ատենաներու մէջ, իրենք վճիռներ կը կտրէին եւ Թագաւորին ձեռքերը կը կապէին: Թագաւորին ուրիշ ճար չմտալով՝ այն սահմանադրութիւնն ալ ջնջեց, եւ 1869ի սահմանադրութիւնն առ ժամս նորէն հաստատեց՝ խոստանալով որ քիչ ժամանակէն երկրին յարմար ուրիշ սահմանադրութիւն մի պիտի տայ: Ասով արմատականաց քոնած ատենաները լուծուեցան, իշխանութիւնը Թագաւորին ձեռքը կենդրոնացաւ՝ խորհրդաւնոցը խորհրդատու ծայն միայն ունե-

նալով: Ժողովուրդը Թագաւորին այս ամէն ըրածներն հանդարտութեամբ ընդունեցաւ, որովհետեւ կողմնակցութեանց զրգուրթիւններէն ծանծրացած էր:

Յանկարծադէպ մ'ալ վերջին օրերս Պուլկարիոյ մէջ տեղի ունեցաւ: Ամսոյս 29ին Սթամպուլով պաշտօնէից գահերէցն իւր ըզլոր պաշտօնեաներովը՝ հրաժարականը տուաւ իշխանին ձեռքը: Հրաժարման պատճառը կը կարծուի որ դահլմին անդամից մէջ մտած տարածայնութիւն մ'ըլլայ: Ստամպուլովին յաջորդը կը կարծուի ապահովապէս Կրէքով, արտաքին գործոց պաշտօնեայն որուն յանձնեց Փերտիսիանը իշխանն նոր դահլմին կազմութիւնը:

Պրագիիայի մէջ Փիեշոթոյ՝ ապրտամբութիւնը զապլէն ետեւ Փորթուկալի դեսպանին անցազիրը տուաւ, իւր դեսպանը Լիսպոնէն ետ կանչեց, եւ Փորթուկալի տէրութեան հետ յարաբերութիւնները կտրեց, որովհետեւ անոր նաւերուն մէջ ապաստանած ապստամբներն իրեն չյանձնեց, եւ կասկած կար թէ անոնց սատարութիւն կ'ընէր:

ԲՈՎԱՆԳԱՌԻԹԻՒՆ

ՈՒՅՈՒՄՆԵՐՆԵՐ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՆՆԵՐ — Փեթթը եւ հին Հայոց ազգային երգերը. 165:

ԲԺՇԵՆԳՆԵՐ — ԺԱ. Ախապատին (ղեղազորութիւն). 170:

ԼԵՋՈՒՆԱՐԱՆԱՆՆԵՐ — Հայերէն յատուկ անուանք. 175:

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՆՆԵՐ — Նորագոյն աղբեր Մ. Խորենացոյ. 178:

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ — Կուկասի կաթողիկէսայ Հայերը. 178:

— Հունգարահայոց մայրաքաղաքն (Գերլա հայաքաղաքն) ի գիր եւ ի պատկերս. 183:

ԵՐԱՆԵՍԻՅԱՆՆԵՐ

Նորաշէտ անիաքարծ. (Պատկերազարդ) 187:

ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍԱՆՆԵՐ — Արեւմտեան եկեղեցական երաժշտութիւն. 189:

ԱՐՈՒՆԵՍԳԻՏԱՆՆԵՐ — Ժամացոյց (Պատկերազարդ). 191:

ԳԵՂԱԲՈՎԱՆ ԵՆՅՈՒԹԻՒՆ. 194:

ՀՐԱՄԱՐԱՆՎՈՐ ԵՒ ՊԱՏԱՆԱՆԱՏՈՒ ԽՄԱՐԱՆՈՐ

Է. ԲԱՓԱՏԷԼ Վ. ՊԱՐԱՆՉ

Վ Ի Ե Ն Ե Ն. Մ Ի Ի Բ Ր Ե Ն Ե Ն. Ց Գ ՈՐ Ո Ն